

Teatroterapie 1. část

terapie překonávající bariéry

■ Text a foto: Bc. Markéta Sauerová

Teatroterapie je jednou z tzv. expresivních terapií – léčebných metod využívajících jako prostředku uměleckých postupů. Základní metodou teatroterapie je realizace divadelního představení a jeho interpretace před diváky. V tomto ohledu se liší od ostatních expresivních terapií (např. muzikoterapie, arteterapie atd.), které sledují pouze terapeutické cíle a konečný výstup zde nebývá tak důležitý. Cílem teatroterapie je dosažení terapeutických účinků prostřednictvím přípravy a realizace divadelního představení. Tímto se ve srovnání s ostatními expresivními terapiemi nejvíce blíží umění. (Polínek in Müller, 2007)

Hasič z divadelní hry Pohodička na domečku („Divadlo MY“, Klíč – centrum sociálních služeb, Olomouc)

➤ Historie teatroterapie

Teatroterapie, jak ji chápeme dnes, se začala formovat koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let minulého století, kdy se objevuje nový kulturní fenomén – divadlo hrané lidmi se zdravotním či sociálním znevýhodněním. Impulsem k tomu byl, jak uvádí Polínek (2010), australský film dokumentující přípravu a vystoupení divadelního představení Madame Butterfly divadla herců s mentálním postižením, které se hrálo v budově opery v Sydney. V polovině osmdesátých let již existuje řada divadelních souborů tvořených herci se zdravotním či sociálním znevýhodněním ve Velké Británii, Francii, Španělsku, Belgii či Nizozemí.

U nás se teatroterapie začíná prosazovat velmi pozvolna. V 70. a 80. letech

pracoval divadelní formou s pacienty J. Cimický. Od devadesátých let se využívá metod a postupů teatroterapie v různých typech zařízení, přičemž se stává, že její principy jsou uplatňovány, aniž by byly chápány jako specifická terapie. Často se zaměňuje s dalšími pojmy, jako je dramaterapie, psychodrama, dramatika, příp. dramatická výchova. K nejznámějším institucím pracujícím teatroterapeutickou metodou v historii patřili Bohnická divadelní společnost (při PL Bohnice, Praha) či pražské bezdomovecké divadlo Ježek a Čížek.

➤ Principy a účinné faktory teatroterapie

Za účinné principy teatroterapie pokládáme ty jevy, které vedou k naplňová-

ní jejich terapeuticko-formativních cílů. Zdroje těchto principů jsou obsaženy v jiných expresivních a verbálních terapiích (zejména v dramaterapii, ale i částečně v arteterapii, tanečně pohybové terapii či muzikoterapii) a také je nacházíme v samotné divadelní práci. Kombinací těchto dvou složek (terapie a divadelní práce) se objevují principy nové kvality, charakteristické výhradně pro teatroterapeutickou práci.

Teatroterapie má velký motivační potenciál, jelikož není činností sama pro sebe, ale směřuje k vytvoření divadelního tvaru. Může být proto vhodnou alternativou tam, kde jiné metody expresivních terapií selhávají (např. při práci s lidmi se závislostí, s lidmi bez přístřeší a s lidmi, kteří potřebují pocítovat jasný smysl své

činnosti). Mnohdy bývá jakákoli psycho-terapie klienty odmítána z důvodů před-
sudků a společenské stigmatizace; tea-
troterapeutická práce je často vhodnou
alternativou, možným způsobem překo-
nání těchto bariér.

Můžeme si uvést tyto specifické účinné
faktory teatroterapie (Kodetová in Zdeň-
ková, 2004):

- **Vstupování do herecké role** – proce-
sem teatroterapie herci rozšiřují re-
pertoár svých rolí,
které jsou následně
využitelné v jejich
vlastních životech,
či dostanou ales-
poň příležitost si
zažít pocit být ně-
kým jiným a mít
jiné možnosti jed-
nání.
- **Kontinuita zkoušek a jejich výsledek**
– obsahuje výrazně motivačně-forma-
tivní charakter právě ve vidině zhod-
nocení společného tvůrčího úsilí.
- **Divadelní tvorba** – jedinec (herec)
prochází fází počátečního tápání
a kreativního nalézání možností své-
ho projevu, během představení je
vystaven velmi intenzivní sociální
interakci s ostatními spoluherci, ale
především s diváky. Taková úroveň
komunikační situace může být často
v jeho běžném životě stěžejí dosažitel-
ná. Syntetičnost divadelní tvorby (vy-
užití všech divadelních složek – herec-
tví, scénografie, choreografie, režie či
dramaturgie) dává prostor pro zapo-
jení i těch jedinců, kteří se nemohou
či nechtějí vyjádřit dramatickým způ-
sobem; mohou se procesu zúčastnit
například jako tvůrci kulis, kostýmů,
hudby apod.
- **Herecké techniky** – jejich procvičová-
ním a opakováním se umocňují schop-
nosti obstát za ztížených konfliktních
podmínek; zvyšuje se frustrační tole-
rance a nalézají se způsoby zvládnání
krizových situací.
- **Teatroterapeutická zkouška** – v bez-
pečném prostředí skupiny, která je
vedena profesionálním teatroterapeu-
tem, dává prostor pro kvalitní mezi-
lidské interakce; má-li skupina formu
fungující komunity, je velmi význam-
ným socializačním činitelem.

Použitá literatura:

- MÜLLER, O. *Terapie ve speciální pedagogice*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 296 s. ISBN 80-244-1075-3
- VALENTA, M. – MÜLLER, O. – POLÍNEK, M. D. *Dramaterapie v institucionální výchově*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 145 s. ISBN 978-80-244-2659-4
- VALENTA, M. a kol. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 140 s. ISBN 80-244-1358-2
- ZDEŇKOVÁ, M. et al. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 348 s. ISBN 80-7277-194-9

» Cíle teatroterapie

Jak uvádí Polínek (in Valenta 2006, s. 12), tak právě „definování cílů teatro-
terapii markantně vymezuje od dalších
kreativních terapií; a to především v jaké-
si dvojakosti těchto cílů. Zatímco většina
kreativních terapií se vyznačuje prostředky
uměleckými a cílem terapeutickým, může-
me u teatroterapie vysledovat též umělecký
záměr v konečném efektu. Výstupem teatro-
terapije je určitý divadelní tvar, který je zpra-
vidla prezentován ve-
řejnosti, příp. specifické
skupině diváků. To jej
zavazuje k určité umě-
lecké úrovni, i když je
pravdou, že tento záva-
zek není nejpřednější.
Teatroterapeutické cíle
bychom tedy mohli te-
oreticky vnímat ze dvou hledisek: z hlediska
terapeutického a z hlediska uměleckého, při-
čemž první je důležitější.“

**Teatroterapie není činnost sama
pro sebe, ale směřuje k vytvoření
divadelního tvaru. Může být
proto vhodnou alternativou tam,
kde jiné metody expresivních
terapií selhávají.**

Teatroterapeutické cíle z léčebného
hlediska – rozvoj komunikace verbál-
ní i neverbální, zmírnění sociálních
fobií, snížení sociální izolace, zlepšení
sebekritiky a sebereflexe, zdokonalení
sebekontroly a smyslu pro povinnost,
rozvoj kreativity, zvýšení adaptability,
zvýšení sebevědomí, zvládnutí kontro-
ly emocí, získání schopnosti spontá-
ního chování a rozšíření repertoáru rolí
pro život. (Polínek in Valenta, 2006)

Teatroterapeutické cíle z umělecké-
ho hlediska – významnost těchto cílů
určuje teatroterapeut svým osobitým
přístupem, svým vzděláním a vlast-
ními možnostmi, schopnostmi a do-
vednostmi. Umělecká kvalita dodává
teatroterapeutické práci rysy oprav-
dovosti a profesionality, což má velmi
pozitivní dopad na motivaci klientů.
Hraničním příkladem vnímání důle-
žitosti uměleckých cílů může být feno-
mén tzv. Outsider Art, který označuje
práci vytvořenou takovými umělci,
kteří nejsou zasaženi „klasickou“ kul-
turou, a jejich tvorba se tudíž vyzna-
čuje velkou mírou autentičnosti. Dá se
v této souvislosti hovořit o umění s no-
vými kvalitami, o velmi autentickém
umění, které přináší do uměleckého
světa nové kvality a jiný úhel pohledu
na tvorbu. (Polínek in Valenta 2006)

Teatroterapeutické cíle z umělecké-
ho hlediska – významnost těchto cílů
určuje teatroterapeut svým osobitým
přístupem, svým vzděláním a vlast-
ními možnostmi, schopnostmi a do-
vednostmi. Umělecká kvalita dodává
teatroterapeutické práci rysy oprav-
dovosti a profesionality, což má velmi
pozitivní dopad na motivaci klientů.
Hraničním příkladem vnímání důle-
žitosti uměleckých cílů může být feno-
mén tzv. Outsider Art, který označuje
práci vytvořenou takovými umělci,
kteří nejsou zasaženi „klasickou“ kul-
turou, a jejich tvorba se tudíž vyzna-
čuje velkou mírou autentičnosti. Dá se
v této souvislosti hovořit o umění s no-
vými kvalitami, o velmi autentickém
umění, které přináší do uměleckého
světa nové kvality a jiný úhel pohledu
na tvorbu. (Polínek in Valenta 2006)

Bc. MARKÉTA SAUEROVÁ studuje
navazující magisterský program „Speciální
pedagogika“, specializace „Dramaterapie“
na Ústavu speciálněpedagogických studií
Pedagogické fakulty Univerzity Palackého
v Olomouci. Zaměřuje se na výzkum v oblasti
teatroterapie a dramaterapie.

Konference o divadle lidí s handicapem v Olomouci již potřetí

Text: Bc. Markéta Sauerová
Foto: Mgr. Ingrid Hanzlíková

V úterý 8. října se v kongreso-
vém sále Regionálního centra
Olomouc konala v pořadí již
III. mezinárodní teatroterapeu-
tická konference. Kromě odborných pří-
spěvků mohli účastníci konference shléd-
nout divadelní představení hraná herci
s handicapem anebo se zúčastnit worksho-
pů vedených teatroterapeuty z praxe. Kon-
ference se konala ve spolupráci s Ústavem
speciálněpedagogických studií PdF UP
v Olomouci a za podpory Ministerstva
kultury ČR, Olomouckého kraje, Asociace
poskytovatelů sociálních služeb ČR a sta-
tutárního města Olomouc. Konference se
zúčastnilo mimo jiné i pražské Divadlo
Inventura – první divadlo aspirující stát se
profesionálním divadlem herců s mentál-
ním postižením na území ČR. Příspěvek
přednesli zástupci takových souborů, jako
jsou PANTOMIMA S. I. z Brna, Divadlo
z Pasáže z Banské Bystrice nebo třeba i br-
něnské Divadélko Fortel.